

МІЖПРЕДМЕТНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК РИСИ ВИЩОЇ ОСВІТИ XXI СТОЛІТТЯ

INTERDISCIPLINARY CONNECTIONS AND INFORMAL EDUCATION AS FEATURES OF THE 21ST CENTURY HIGHER EDUCATION

Статтю присвячено аналізу впровадження неформальної освіти у сфері вищої освіти України з урахуванням досвіду використання міжпредметних зв'язків на заняттях англійської мови у аграрних університетах. Розглянуто можливості, що відкриваються завдяки неформальній освіті в контексті безперервної освіти, досліджено реалізацію неформальної освіти у Одеському державному аграрному університеті.

Актуальність теми статті зумовлена необхідністю вивчення предметних зв'язків між дисциплінами пов'язаними з майбутньою професійною діяльністю здобувачів та дисципліною «Іноземна мова». У статті висвітлюється актуальне питання можливостей реалізації неформальної освіти у викладанні іноземних мов в умовах дистанційної форми навчання. У науковій літературі існує плуралізм думок щодо дефініції терміна неформальна освіта, тому у межах статті використовується одна з дефініцій запропонована науковцем. Характеризуючи головні ознаки освітніх онлайн платформ, автори показують можливості по-новому осмислити між предметні зв'язки у немовних вищих навчальних закладах, та вказують на низку переваг онлайн-навчання у форматі неформальної освіти, виявлених у процесі викладання іноземної мови: підвищення мотивації здобувачів, активізація комунікативної взаємодії учасників неформальної освіти, автономність освітньої траєкторії навчання. Перспективним напрямом дослідження у теоретичній площині є методологія у формуванні неформальної освіти, орієнтованої на потреби викладання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах, для реалізації якого важливу роль відіграють міждисциплінарні зв'язки.

Упровадження міждисциплінарного підходу при неформальній освіті може бути використаним під час розробки робочих програм, під час написання посібників з іноземної мови, онлайн-підручників, а також методичних рекомендацій. У світлі сучасної освітньої політики, навчання іноземних мов у немовних вищих навчальних закладах може розглядатись у ракурсі як формальної, так і неформальної освіти. Такий підхід характеризується міждисциплінарною інтеграцією дисципліни «Іноземна мова» з деякими профільними дисциплінами.

Ключові слова: неформальна освіта, освітні онлайн платформи, міжпредметні зв'язки, онлайн навчання, немовні заклади вищої освіти.

The article is devoted to the analysis of the implementation of non-formal education in the sphere of higher education of Ukraine, taking into account the experience of using interdisciplinary connections in English classes at agricultural universities. The opportunities opened up by informal education in the context of continuous education were considered, the implementation of informal education at the Odessa State Agrarian University was investigated.

The topicality of the topic of the article is explained by the need to develop thematic connections between the disciplines related to the future professional activities of the applicants and between the discipline of Foreign Language. The article highlights the topical issue of the possibilities of implementing non-formal education in teaching foreign languages in the conditions of distance education. In the scientific literature, there is a plurality of opinions regarding the definition of the term non-formal education, therefore, within the scope of the article, one of the definitions proposed by the scientist is used. Characterizing the main features of the online platforms, the authors show the possibility of rethinking subject connections in non-language higher education institutions, and indicate a number of advantages of online learning in the format of informal education, revealed in the process of teaching a foreign language: increasing the motivation of students, activation of communicative interaction of participants of non-formal education, autonomy of the educational trajectory of learning. A promising direction of research in the theoretical plane is the methodology in the formation of informal education, oriented to the needs of teaching foreign languages in non-linguistic higher educational institutions, for the implementation of which interdisciplinary connections play an important role.

The implementation of an interdisciplinary approach in non-formal education can be used during the development of work programs, during the writing of foreign language manuals, online textbooks, as well as methodical recommendations. In the light of modern educational policy, teaching foreign languages in non-language higher education institutions can be considered from the perspective of both formal and informal education. This approach is characterized by the interdisciplinary integration of the foreign language discipline with some specialized disciplines.

Key words: non-formal education, educational online platforms, interdisciplinary connections, online learning, non-language institutions of higher education.

УДК 378.147:808.5:378.4:61
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.2.18>

Насакіна С.В.,

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри
суспільно-гуманітарних наук
Одеського державного аграрного
університету

Маєв А.П.,

канд. наук з держ. упр.,
ст. викладач кафедри
суспільно-гуманітарних наук
Одеського державного аграрного
університету

Постановка проблеми. Сучасний університет має бути креативним, тому питання нового формату у вищій освіті є викликом нашого часу. У освітньому просторі частіше з'являються питання щодо формування міждисциплінарних зв'язків у програмі навчання як формальної, так і неформальної освіти, враховуючи той факт, що

«в умовах побудови інформаційного суспільства необхідно забезпечити інтеграцію освіти, науки і культури» [7, с. 398].

У зв'язку з глобалізацією і стрімким технологічним прогресом, набуває все більшого поширення дистанційна форма навчання. Крім того, цифровізація навчання дає змогу студентам з різних країн

світу відвідувати лекції в закордонних університетах, навчатись на різноманітних курсах. Англійська мова у закладах вищої освіти поступово стає засобом орієнтування у світовому освітньому просторі. В Україні останнім часом під впливом змін у дистанційно-інформаційному навчанні здійснено важливі заходи спрямовані на реалізацію державної політики щодо затвердження порядку визнання результатів неформальної та інформальної освіти. Варто зазначити, що згідно Наказу Міністерства освіти і науки України від 8 лютого 2022 року Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, «Заклади освіти (наукові установи) впроваджують процедури забезпечення якості визнання результатів неформального та інформального навчання як складові системи внутрішнього забезпечення якості освіти» [5]. Як результат цього наказу, вищі навчальні заклади розробили положення про визнання результатів неформального та інформального навчання, які регламентують порядок визнання шляхом валідації результатів такого навчання.

Слід підкреслити, що сучасні дослідження у діджиталізації навчального процесу у вищій школі наблизили до ефективного застосування міжпредметних зв'язків багатьох дисциплін у немовних вищих навчальних закладах. Проте комплексного дослідження неформальної освіти разом з акцентуванням на міжпредметні зв'язки у закладах вищої освіти ще не здійснювалося. Тому **метою** статті є визначення значущості соціального та науково-педагогічного значення неформального навчання з урахуванням міжпредметних зв'язків у немовних вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз науково-методичної літератури дає змогу визначити, що джерельною базою для неформальної освіти є роздуми таких всесвітньо-відомих філософів як Г. Гегель, Д. Локк, Д. Спенсер, психологів А. Маслоу, К. Юнга, тощо. Неформальна освіта є предметом дослідження як вітчизняних, так і закордонних науковців (У. Байхт, Е. Брунер, Х. Коллей, Д. Лінгвістон, Р. Науменко, О. Огієнко, С. Сисоєва, Д. Хоткінс, О. Шапочкіна).

Серед сучасних науковців немає єдиного трактування поняття *неформальна освіта*. Так, з точки зору Терьохіної Н.О., поняття «неформальна освіта дорослих» витлумачене як соціально, культурно, економічно й політично детермінований феномен; соціальнопедагогічна, динамічна, відкрита, варіативна, мобільна система; спеціально організована діяльність, що не передбачає отримання диплому (свідоцтва) про освіту, відбувається за межами інституціоналізованого контексту, спрямована на досягнення вільно обраної мети, яка враховує соціальний аспект; процес, у межах якого доросла

людина має можливість свідомо розвиватися як особистість; соціальний інститут, який є механізмом соціального захисту, розбудови демократичного, громадянського суспільства [6, с. 8]. На нашу думку, дефініція Шапочкіної О.В. може бути використаною у нашій статті як універсальна дефініція *неформальної освіти* як для викладачів, так і для здобувачів вищої освіти, а саме, це складова системи неперервної професійної освіти, самостійно мотивованого виду діяльності, який пов'язаний із осмисленим вибором особистістю різноманітних форм організації навчання, спрямованих на саморозвиток і професійне вдосконалення, опанування додаткових компетенцій [7, с. 7].

Упровадження неформальної освіти відкриває нові можливості перед здобувачами і викладачами вищої школи, допомагає створювати більше міжпредметних курсів. Науковці вважають, що «основоположними підходами до формування структурних засад неформальної освіти дорослих є: системно-прогностичний підхід, який розглядаючи неформальну освіту дорослих як складову системи освіти, дозволяє вибудувати її автономну структуру відповідно до власних цілей дорослої людини; і принципи: вертикальної диверсифікації, орієнтації на потреби й інтереси дорослих, громади й суспільства, гнучкість, динамічність, відкритість, багатофункціональність» [6, с. 14].

Зазначимо, що існуюча система організації неформальної освіти у Одеському державному аграрному університеті створена як для студентів, так і викладачів. При організації додаткового навчання враховуються практико-орієнтованість, інтерактивність, актуальність змісту курсів, та інше. Дійсно, що освіта в єдності масових стандартизованих процедур і самонавчання постає дієвим механізмом формування інформаційної культури особистості та суспільства, яка може сприяти або перешкоджати консолідації національної спільноти [1, с. 13].

Аналіз досліджень, присвячених міждисциплінарному підходу у вищій освіті, показав також відсутність єдиної універсальної теорії щодо цього явища й недостатню розробленість понятійного апарату. Сучасні дослідники стверджують, що «міждисциплінарний підхід є методологічною основою сучасної освіти, яка спрямована на забезпечення психолого- і практико-орієнтованої складової майбутнього фахівця» [2, с. 87]. Проблема викладання іноземних мов у аспекті мови як важливого складника сучасної професійної підготовки у вищій школі розглядалась у дослідженнях Є. Малюги, І. Рапопорт, Є. Воєводи, Л. Костикової та ін. Різноманітність існуючих визначень термінів міждисциплінарного підходу свідчить про багатоаспектність цього терміна й незавершеність у його вивченні.

Методологічну основу нашого дослідження складають концептуальні положення світових

дослідників теорії та методики навчання іноземних мов, міжкультурної комунікації, компетентнісного підходу, змісту та інтегрованого вивчення мови (CLIL), англійської мови у професійному спрямуванні (ESP).

Виклад основного матеріалу. Сучасні вимоги до іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти визначають актуальність вирішення проблеми вдосконалення методичної системи створення професійного контенту на іноземних мовах, визначення форм роботи, організацію доцільних прийомів, що сприяють формуванню комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей.

Серед основних завдань неформальної освіти науковці виділяють: 1) вчитися в дії – отримувати різні вміння та навички під час практичної діяльності; 2) вчитися у взаємодії – отримувати та розвивати уявлення про відмінності, які існують між людьми, вміти працювати у групі та в команді; 3) вчитися навчатися – формувати навички пошуку інформації та її обробки, аналізу власного досвіду та виявлення індивідуальних освітніх цілей, а також застосування цих навичок у різних життєвих ситуаціях [7, с. 6]. Викладачі іноземних мов шукають різні шляхи впровадження міждисциплінарного підходу. Так, в технічному університеті на заняттях англійської мови пропонують обговорення літературних текстів, а також обговорення технічних текстів, що на думку дослідників може надати стимули для написання науково-обґрунтованих есе, доповідей, тощо [9, с. 160].

Для успішного впровадження неформальної освіти важливим є вирішення питання вибору навчальної онлайн-платформи, наприклад, в Одеському державному аграрному університеті, серед багатьох інших цифрових ресурсів, використовуються також освітня платформа онлайн-навчання, заснована викладачами Стенфордського університету «Coursera», завдяки якій поступово відбувається заміна традиційних методів навчання на симбіоз формальної, інформальної та неформальної освіти. Серед якісних критеріїв відбору певного курсу на платформі слід назвати: професійну цінність, інформативність, тематичність, соціокультурну цінність, критерій кількісного наповнення. Кожен здобувач вищої освіти може обрати курс за програмами світових університетів та компаній світу на англійській мові. Зазначимо також, що є курси, тексти лекцій яких мають український переклад, а сама лекція викладається англійською мовою. Такий формат показує, що платформа постійно удосконалюється для потреб слухачів. Наприклад, «Працюйте розумніше, а не більше: управління часом для особистої та професійної продуктивності».

Розглянемо деякі напрямки, за якими можна обрати курси для здобувачів аграрних

університетів. По-перше, для здобувачів вищої освіти початкового рівня навчання (молодший бакалавр) за спеціальністю «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» можна обрати курс «Animal Behavior and Welfare», для здобувачів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю «Економіка» можна обрати онлайн-курси від Google, Meta, IBM, Microsoft, Amazon Web Services, а здобувач третього рівня освіти багато корисного для майбутнього науковця знайде у курсі «On Being a Scientist». Відзначимо, що більшість міждисциплінарних курсів створюються навколо певних теми, проблеми, питання, ідеї, людини або людей, культурного або історичного періода, області або регіона [10, с. 14]. Саме тому, викладач може обрати декілька курсів на платформі «Coursera» об'єднаних однією темою, наприклад, для здобувачів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю «Агроінженерія» можна обрати курси «Introduction for Ingeneering Mechanics», «How Things work: an Introduction to Physics». Обговорюючи тему Future tenses на заняттях Іноземна мова за професійним спрямуванням, викладач може обговорити теми «Definition of a Force» з першого курсу та «Does a Moving Bumper Car carry a Force?» з точки зору використання слова Force у різних контекстах, та вживання структур у майбутніх часах в англійській мові.

По-друге, користування ресурсами онлайн платформи «Coursera» вимагає від здобувачів належного рівня англійської мови, адже більшість курсів викладені саме англійською мовою. Дуже важливо, що залежно покращення рівня знань англійської мови можна обрати відповідний курс з англійської мови націлений на різні аспекти мовної компетентності: «Writing in the Sciences», підготовка до міжнародного іспиту «TOEFL preparation», тощо. На нашу думку, підбір онлайн курсу необхідно здійснювати з урахуванням рівня знань з англійської мови здобувача, а тому викладач іноземної мови має володіти інформацією щодо ієрархії фахових дисциплін, лексичного та граматичного наповнення, знати, з якими фаховими дисциплінами здобувач вже ознайомився, а які буде вивчати пізніше, для того щоб здобувач мав професійний, термінологічний та граматичний інструментар. Це показує необхідність координації між викладачами іноземних мов та викладачами фахових дисциплін.

По-третє, можна об'єднати деякі заняття з англійської мови і фахових дисциплін для обговорення питань важливості та необхідності володіти англійською термінологією для прослуховування лекцій провідних викладачів з європейських університетів. Висловимо гіпотезу, що співпраця викладача іноземної мови і викладача фахової дисципліни сприяє не тільки підвищенню мотивації у здобувачів, а й мотивує викладачів займатись

самоосвітою у різноманітних галузях, що сприятиме якості освіти в українських вищих навчальних закладах. На думку дослідників, у міждисциплінарній дисципліні здобувачі вивчають та інтегрують декілька точок зору з різних дисциплін [10, с. 3], і це також може допомогти фахівцям у розробці вдасних ідей та теорій.

Зазначимо також, що навчання потребує навички самостійної роботи, самоорганізацію, цілеспрямованість та дисциплінованість, бо кожен курс має певну кількість тестів, а завершується іспитом. Успішне завершення курсу дасть змогу отримати електронний сертифікат, який підтверджуватиме здобуті знання. Співтовариства, створені на базі певного курсу онлайн платформи, можуть функціонувати як унікальні джерела інформації та комунікації між студентами, які вивчають один курс, є носіями різних мов, знаходяться в різних країнах і інструментом спілкування має бути англійська мова. Завдяки впровадженню неформальної освіти у навчання здобувачі можуть порівнювати знання, отримані у формальній та неформальній освіті, критично осмислювати та використовувати у подальшій безперервній освіті.

Дослідники вважають, що інтеграція у освіті це нелінійний процес, більшість міждисциплінарних курсів використовують комбінацію курсів дисциплін, мультідисциплінарних форматів, міждисциплінарних елементів і підходів [11, с. 13]. Цей вислів ще раз підтверджує необхідність запроваджувати різноманітні форми неформальної освіти у фокусі міждисциплінарного підходу.

Слід також додати, що «Coursea» надає можливості покращити свій рівень англійської мови для викладачів, які викладають фахові дисципліни та отримати неформальну освіту з будь-якого курсу для викладачів гуманітарного блоку. На думку вчених, суттєвою умовою забезпечення ефективності неформальної освіти дорослих є її взаємодія з формальною освітою [3, с. 13]. Слід зазначити, що серед вітчизняних ресурсів є також освітні онлайн-платформи, серед яких, наприклад, «Prometheus», українська безоплатна платформа онлайн-освіти, яка була створена у 2014 році.

Цікавим і корисним ресурсом для здобувачів аграрних університетів виявився Ukraine Global Faculty. Провідні науковці, викладачі університетів світу на платформі Ukraine Global Faculty читають лекції на англійській мові, що допомагає здобувачам покращити свій рівень англійської мови, вивчати нову термінологію, тощо. Так, наприклад, лекція «Global Food Security and Nutrition Crisis and Ukraine Impacts» є важливою для фахівців аграрного сектору нашої країни, з одного боку, здобувачі знайшли для себе нову фахову інформацію, з іншого боку, збільшили свій термінологічний словник з англійської мови. Позитивною рисою цього ресурсу є можливість отримання сертифікату

після відвідання лекції, що дає можливість ефективно використати їх для зарахування деяких тем з точки зору неформальної освіти.

Як було зазначено вище, згідно з рішенням Міністерства освіти і науки, кожний заклад фахової передвищої або вищої освіти визначає алгоритм зарахування проходження онлайн-курсів. З досвіду роботи Одеського державного аграрного університету відзначимо, що вже деяким здобувачам та викладачам успішно зараховані результати онлайн-курсів.

Отже, використання таких онлайн платформ забезпечує здобувачам вищої освіти в Україні можливість відвідати корисні для подальшого навчання лекції, уявити формат викладання європейських викладачів, збільшити словниковий запас з англійської мови. Для викладачів іноземних мов та фахових дисциплін платформа допоможе доповнити робочі програми, і стане додатковим ресурсом для створення міжпредметних зв'язків у навчальних курсах.

Висновки. Сутнісні глобалізаційні зміни вимагають від сучасних викладачів використовувати нові підходи у освітньому процесі, задіювати нові формати у викладанні англійської мови у закладах вищої освіти. І саме міждисциплінарний підхід на заняттях з іноземної мови допомагає забезпечити особистісне включення здобувача у процес оволодіння новими знаннями, підвищити пізнавальний інтерес, мотивувати здобувача до навчання.

В усіх європейських країнах основним гаслом проголошено: «Вчитися впродовж усього життя. Вчитися, щоб бути» [4, с. 82]. Рух України до наукової європейської спільноти потребує певних змін у викладанні іноземних мов і тому ефективним виявляється поява нових форм у системі сучасної вищої освіти. Поєднання формальної та неформальної освіти з використанням міжпредметних зв'язків є перспективним напрямком у становленні демократичних відносин в українському суспільстві бо залучає здобувачів у неперервну освіту, що є характерним напрямком у системі навчання Європейського Союзу. Уважаємо, що вища освіта у форматі системи формальна-неформальна освіта допоможе сформувати компетентнісні характеристики сучасного фахівця у аграрній галузі шляхом упровадження названих компонентів у навчальний процес. Завдяки діджиталізації вищої освіти можливо вирішити основні завдання неформальної освіти та оптимізувати процес навчання іноземних мов у формальній освіті,

Перспективи подальших досліджень. Результати дослідження можуть бути продовжені у порівняльному аспекті, а саме, як працюють викладачі іноземних мов у неформальній освіті у англійськомовних країнах, та як міждисциплінарний підхід застосовується у системі формальна освіта-неформальна освіта.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Боятюк О.В. Безпековий вимір використання соціальних мереж в освіті: автореф. дис. ... канд. наук. філ. наук: 09.00.10. Київ, 2016. 22 с.
2. Гуменна І. Р., Нахасва Я.М., Шацький В.В. Використання міждисциплінарного підходу до формування академічної комунікативної компетенції студентів медичних закладів вищої освіти. *Медична освіта*. 2021. № 3. С. 87–91.
3. Давидова В. Д. Неформальна освіта дорослих у навчальних гуртках Швеції. : автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.01. Київ, 2008. 21 с.
4. Левченко Т. І. Європейська освіта: конвергенція та дивергенція. Монографія. Вінниця. Нова книга. 2007. 656 с.
5. Наказ Про затвердження Порядку визнання у вищій та фаховій передвищій освіті результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти. № 13008.02.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text>
6. Терьохіна Н. О. Організаційно-педагогічні засади розвитку неформальної освіти дорослих у США (остання чверть XX – початок XXI століття). Дис. ... канд. пед. наук :13.00.01 Суми, 2015. 23 с.
7. Шапочкіна О.В. Сучасні тенденції розвитку неформальної освіти майбутніх учителів Німеччини. автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 13.00.04. Київ, 2012. 22 с.
8. Шевчук А.В. Регіональні освітні системи: теорія, методологія, практика інноваційного розвитку. Львів, Інститут регіональних досліджень НАН України, 2014. 464 с.
9. Catana S.E. Coping with the Knowledge Society: an Interdisciplinary approach of teaching English in a technical university. *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 128. 2014. P. 158 – 163.
10. Holding C. Integrating the disciplines: Successful interdisciplinary subjects. URL: https://gened.psu.edu/sites/default/files/docs/LOA20-InterdisciplinaryCourse_HowToGuide-Gooding.pdf
11. Newell William H., Klein J. Thompson Advancing Interdisciplinary Studies. *Handbook of the Undergraduate Curriculum: Comprehensive Guide to Purposes, Structures, Practices, and Change*. Jossey-Bass, 1997. P. 3–22.